

بسمه تعالی

تاریخ لباس ۱

ریحانه سادات نبیلی

جلسه اول و دوم

لباس و پوشاک در دوره مادها:

مادها در فاصله ۷۰۸ تا ۵۶۰ ق.م برایان حکومت کردند. بابررسی نوشته ها و آثار مکتوب و دقت در آثار سنگ تراشی به جای مانده می توان در مورد لباس و پوشاک آنان و نیز رنگ آنچه که به تن میکردند و یا به عنوان پوشاک مورد استفاده قرار میداند، نظر داد و به نتایج لازم دست یافت

لباس و پوشاک مادی شامل کلاه، پیراهن، شلوار، کفش، کمر بند، جبه و شل بوده است

کلاه:

چون مادها از اقوام مختلف (مانند سکاها و سغدها و...) بودند لذا سعی میکردند که کلاه قومی خود را حفظ کنند. در بررسی های تاریخی از جمله تخت جمشید ۵ کلاه باز شناخته شده است

۱. نوعی کلاه گرد ساده ی نمدی که قسمت جلوی آن (پیشانی کلاه) اندکی جلو آمده تر است و در پشت آن روی لبه ، دنباله ای دوخته شده است. این کلاه را مادهایی که به پارسیان نزدیک بودند بر سر می گذاشتند.

۲. نوع دوم، کلاه گرد نمدی است که علاوه بر دنباله ی پشت سر دارای گوش پوش نیز هست و در مواقع بی نیازی، گوش پوش هارا به بالا زده به وسیله دنباله ی دنباله ی خودشان مانند گره از هم رد می کردند. این کلاه را افرادی که هدیه می آوردند بر سر دارند.

۳. نوع سوم، کلاه گرد نمدی است که در پشت سر به جای دنباله دراز، دنباله ای منضم به خود دارد و با کلاه یکسره مالیده شده و به آن دوخته نیست و در پهلو خود کنگره های محدب دارد و آخرش به نوک تیز ختم میشود و کلاه در دو پهلو خود گوش پوش هایی (چون نوع دوم و منتهی بلندتر) دارد. این کلاه را ماد پوشانی به سر دارند که در صف یک در میان با پارسی ها از پلکان بالایی روند و هر یک هدیه ای به دست دارند.

۴. نوع چهارم، کلاه نمدی بی دنباله ای که دارای دو گوش پشت نوک تیز بلند است و در زیر چانه بسته می شود. این کلاه در بالای خود (پیشانی کلاه) برجسته و گرد است و می گویند مردم سغد این کلاه را بر سر می گذاشتند.

۵. نوع پنجم، کلاه بلند نوک تیزی است که قسمت عقب آخر نوک آن، ملایم به سمت عقب سر و به بالا متمایل است. این کلاه بر لبه ی عقبش نظیر کلاه نوع سوم دنباله ای دارد و به علاوه برای مقاومت در برابر باد به وسیله ی بندی که به نوک یکی از گوش پوش های کلاه وصل است از زیر چانه به پس سر رفته یک دور روی کلاه به صورت علامت // دوباره به جلوی پیشانی آمده به پس سر، بند می شود. این کلاه را ماد پوشانی به سر دارند که به وسیله ی یک فر مادی مقرب دربار برای معرفی هدایت می شوند.

پیراهن مادها:

پیراهن مادی یک پوشش بلند است که تا به زانو می رسد و در نقوش تخت جمشید سه نوع بقیه در این نوع پیراهن دیده شده است:

۱. نوعی، گرد است و چال گردن را می پوشاند.

۲. نوعی، سه گوش بسیار ملایم و نزدیک به خط مستقیم است (این پیراهن نیز بر چال گردن قرار دارد).

۳. نوع سوم از سربیک شانه مستقیم به سر شانه دیگر رفته است که این نوع بسیار کمتر دیده شده است. پیراهن مادی/دارای استین بلندی است که با ملایمت از سر شانه به سوی مچ دست تنگ شده، چسبان و اندکی چین دار است.

شلوار مادی:

شلوار مادی یک راسته تا مچ پا و روی کفش می رسیده است، شلوار از بالا به پایین به تدریج تنگ شده و بر جلوی دهانه کفش گره دار میشده. دمپای شلوار راجمع و تنگ میکرده و دنباله و دنباله ی آن بر روی کفش می افتاده است. علاوه بر این شلوار یک نوار دیگر نیز به سمت پایین دارد برای نگهداری ساقه آن که به بالا کشیده نشود.

کفش مادی:

کفش مادی، از چرمی یک تکه بوده که مانند جوراب به پا کشیده می شده و بی تخت اضافه بوده و هیچ نوع درزی در نیم رخ آن دیده نشده است به نظر می رسد که درز کفش در پشت پاشنه و بر رویه ی آن بوده است. کفش مادی دارای پاشنه ای گرد بوده که این پاشنه به وسیله ی چرم یک تکه ای که کفش از بیرون پوشیده و بی سر پاشنه بوده است. پنجه آن کشیده و سر پنجه ی پهن و بریده به نحوی ملایم به سوی زمین و به طرف بیرون پاکج بوده است.

کمر بند مادی:

از روی نقوش سنگی تخت جمشید، کمر بند مادی یک تکه چرم بلند به اندازه ی دو برابر دور کمر بوده است که در محل ختم یک دور کمر در جلو از پهنایش کاسته می شده پس از یک دور از همدیگر رد و زیرو روی شده و دوبار گره می خورده است. مردم علدی علاوه بر این کمر بند عادی دو کمر بند دیگر نیز داشته اند که یکی برای آویختن کماندان و دیگری برای قمه بوده و در مواقع لزوم هر سه را باهم می بستند.

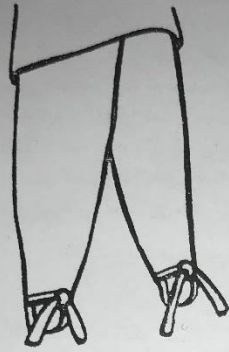
جبه مادی:

مردم ماد جبه بر روی لباس می افکندند که سراسر لبه آن از پایین یک بر به بالاتر پشت گردن و لبه دیگر حاشیه پوستی داشته و بر روی این حاشیه ، حاشیه دیگری از پوست دور یقه می دوخته اند. در دو انتهای حاشیه دومی، دو دنباله تعبیه شده بود که در مواقع لزوم آنها را در جلوی سینه به هم گره زده تا جبه بی آنکه از آستین هایش استفاده شود، زیر ا شنل روی دوش قرار گیرد.

شنل مادی:

مردم ماد، طبق نقوش سنگی تخت جمشید، شنلی داشته داشته اند که مستطیل شکل بوده و قد آن از جبه بلندتر و تا نزدیک مچ پا می رسیده است. شنل دارای دو بند است که در جلوی سینه به هم گره زده می شده است.

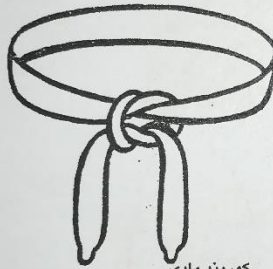
قوم ماد، دارای تزییناتی (نظیر دستبند، گردنبند، گوشواره های حلقه ای) نیز بوده اند.

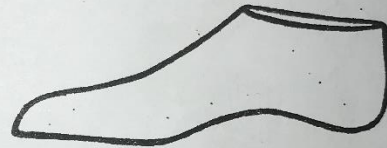
شلوار مادی

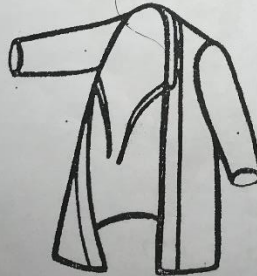
پیراهن مادی

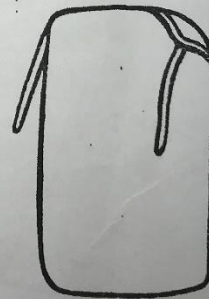
کمربند مادی

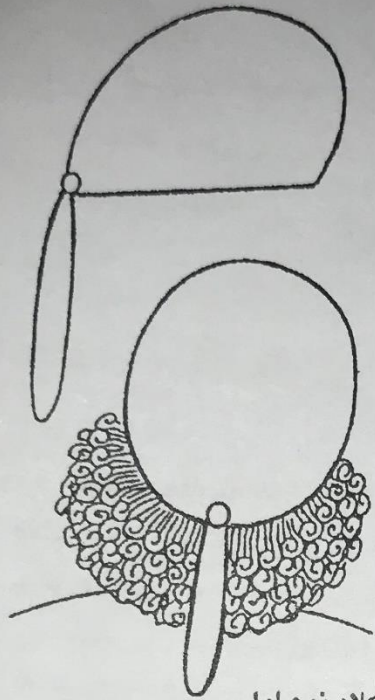
کفش مادی

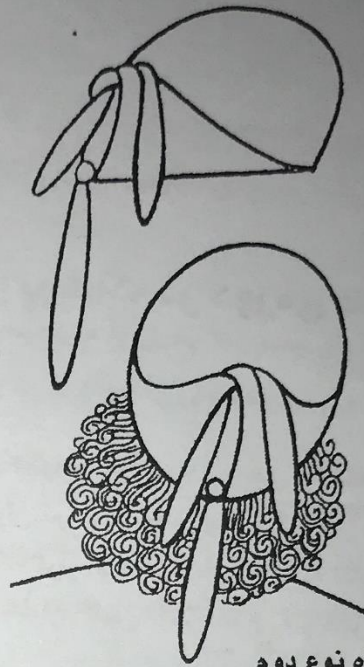
جُبه مادی

شنل مادی

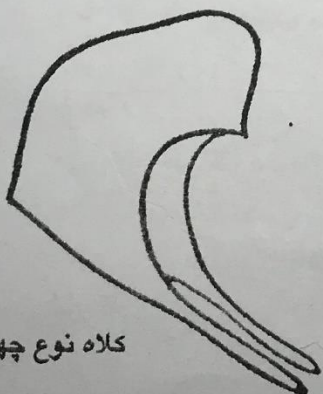
کلاه نوع اول

کلاه نوع دوم

کلاه نوع سوم

کلاه نوع چهارم

کلاه نوع پنجم

لباس و پوشاک پارسیان (هخامنشیان):

هخامنشیان از ۵۶۰ تا ۳۳۰ ق.م.بر ایران حکومت کردند.لباس و پوشاک مردان و زنان پارسی شامل بالا پوش، کلاه، دامن، کفش و کمر بند به شرح زیر بوده است.

بالا پوش:

بالاپوش، پوششی شبیه به شئل است. بالا پوش جلو بسته که از پوشیده می شود دارای یقه ای است که از نقطه ی چال گردن به شکل ۷ است. قسمت پایین بالا پوش در جلو آزاد است و در محاذی ناف رها و افتاده است. بلندی آن به اندازه بالاتنه است و در محل کمر و ناف، بلندی آن تمام می شود. در این قسمت دارای کمر لیفی است که سرچینه‌های فراوان پشت بالا پوش را که از بعد پهنای پشت و از طرفین آن شروع می شود، به جلو تاجایی که سر کمر لیف در برابر ناف به هم می آید. بالا پوش جلوباز چال گردن به وسیله ی دکمه ای به هم می پیوندند.

دامن:

دامن پارسیان بر دو نوع است: نوعی دارای ((یک راسته چین)) است و نوع دیگر دارای ((دو راسته چین))

۱. دامن یک راسته چین، در جلو و میان راستای دو پا دارای چین هایی است که دو سمت چپ و راست به صورت منحنی های افتاده به پشت دور می زند. دوسر این چین های دامن در جلو به پهلوهای یک راسته چهارتایی (که در میان راستای دو پا قرار دارد) دوخته شده است. دامن در محل کمر دارای حاشیه یالیف کمر است.

۲. دامن دو راسته چین، از پهلوها و پشت، همان دامن یک راسته چین است ولی در جلو به جای یک راسته چین چهارتایی، دارای دو راسته چین چهارتایی است که از همدیگر به وسیله ی یک پارچه با چین های منحنی افقی به بلندی دامن فاصله دارد

لازم به توضیح است که پارسیان، این لباس مرکب از دامن و بالاپوش خود را از پارچه های نقش و نگار دار و با رنگ های گوناگون و پرشکوه تهیه میکردند.

کلاه:

کلاه پارسیان (به جز کلاه های جنگی که از آهن و مفرغ ساخته میشده است) از جنس نمد بوده است از جمله آن که ((هردوت)) در این باره مینویسد ((پارسی ها کلاهی نمدین که خوب مالیده شده و آن را <تبار> می گفتند بر سر میگذاشتند))

از مجموع بررسی ها و نظراتی که در خصوص کلاه پارسیان به عمل آمده یا اظهار شده است چنین مستفاد میشود که پارسیان هشت نوع کلاه و تاج داشته اند که عبارت است از:

۱- کلاه خیار دار که اصطلاحاً به کلاه پارسی شهرت یافته است. کلاه خیار دار که عدد خیاره و یا ترکهای آن از ۱۸ تا ۲۲ شمرده شده است، برگرداگرد لبه ی پایینی خود نوار دارد که اساساً برای باز نشدن چین های خیاره ها از هم تعبیه شده است و به نظر می رسد که جنس این نوار نیز از خود نمد باشد.

۲- نوعی کلاه با دیواره ی کوتاه نمدی که مانند حلقه ای کم ارتفاع موهای دور سر محاصره کرده و از بالای آن موی سر دیده می شود.

۳- کلاه نمدی بلند نوک تیز که به عقب سر خمیده است.

۴- کلاه ساده ی استوانه ای مسقف، که قسمت بالای آن با برگشتگی مختصری به بیرون (اندکی گشادتر از قسمت پایین) است. در این دوره شاه نیز چنین کلاهی بر سر می گذاشته است.

۵- نوع دیگر، کلاهی است استوانه ای، بلند، ساده، بدون خیاره، صاف که دوره ی آن دارای زیگزاگهای بلند و تیز است. این نوع کلاه نیز تاج است.

۶- در واقع تاجی با کنگره های پلکانی است.

۷- نوع هفتم کلاهی است که لبه ی بالا و پایین (هر دو) برجستگی دارد و پارچه ای هم به دور آن پیچیده است.

۸- کلاه نوع هشتم نیز همان تاج داریوش در بیستون است.

کفش:

کفش پارسیان بر دو نوع بوده است:

۱- نوع اول، کفشی است که از لحاظ بسیار ساده است و چون جوراب به پا کشیده می شده و به نظر می رسد که درزی برای دوخته شدن جواز راه پشت پاشنه و رویه ی کفش نداشته است. این کفش در اصل از آن مادها بوده است.

۲- نوع دوم، کفش دو تکه ی بند دار است، این نوع کفش در واقع ویژه ی پارسیان بوده و همه ی بزرگان، امرا، سپاهیان و شاهان از آن استفاده می کردند. این نوع کفش در زیر خود تخت اضافی و پاشنه ای از بیرون ندارد و مانند کفش مادی پاشنه ی آن از داخل کا گذاشته شده است. زیانه ای بلند در جلوی خود، در زیر محل بند کفش دارد و به وسیله ی سه بند و گل بند چرمی (که از سوراخ های مقابل خود رد می شود) رویه ی کفش بر روی هم جمع می شود. این کفش ها اغلب به رنگ های مختلف از جمله زرد، حنایی، و ارغوانی تهیه می شده است.

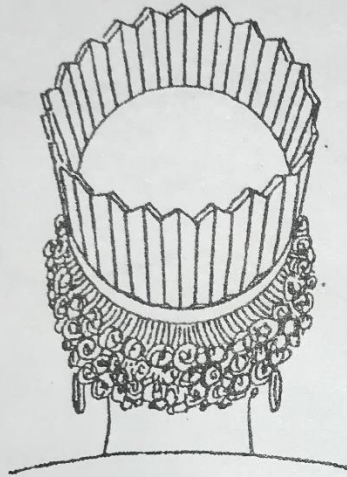
کمر بند:

کمر بند پارسیان همان کمر بندی است که مادها داشته اند و باید گفت در این خصوص هیچ گونه تفاوتی مشاهده نشده است.

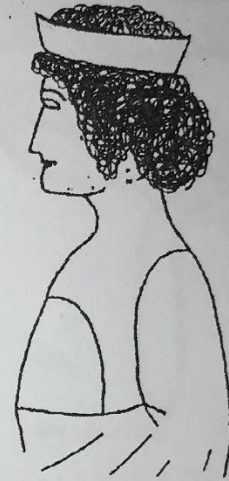
در این دوره تفاوت چندانی میان پوشش مردان و زنان وجود نداشته است و تنها در پیش سینه و یقه ی لباس آنها تفاوت مختصری وجود داشته است.

نکات دیگری درباره لباس و پوشاک پارسیان:

از میان رنگ ها، رنگ ارغوانی مورد توجه فراوان پارسیان به ویژه شاهان بود و فاخرترین لباسها بارنگ ارغوانی تهیه میشده است. هم چنین رنگ ابی ایرانی (فیروزه ای) نیز طرفداران زیادی داشت.

کلاه نوع اول پارسیان

کلاه نوع دوم پارسیان (کلاه کوتاه)

کلاه نوع سوم پارسیان

کلاه نوع دوم پارسیان (کلاه بلندتر)

۱۳

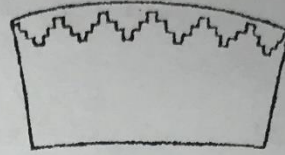
مردان پارسی به هنگام جنگ از سلاح هایی چون تیر، کمان، ترکش، تیر، شمشیر و قمه استفاده می کردند. جوشن بر روی لباس می پوشیدند و کلاه خود به سر می گذاشتند و از سپر به عنوان وسیله ی دفاعی استفاده می کردند که سپرها شامل سه نوع بودند

۱. سیدی شکل و گرد

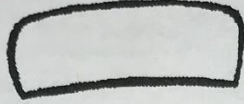
۲. بیضی شکل و دارای دو سوراخ در اطراف برای مشاهده دشمن

۳. سپرهای قدی که از ترکه های بید ساخته می شده است.

پرچم های پارسیان نیز شامل تصویری از عقاب زرین بر بالهای گشاده بر روی پارچه ای به رنگ آبی ایرانی بوده که به نیزه بلندی نصب میشده است.

کلاه نوع هشتم پارسیان

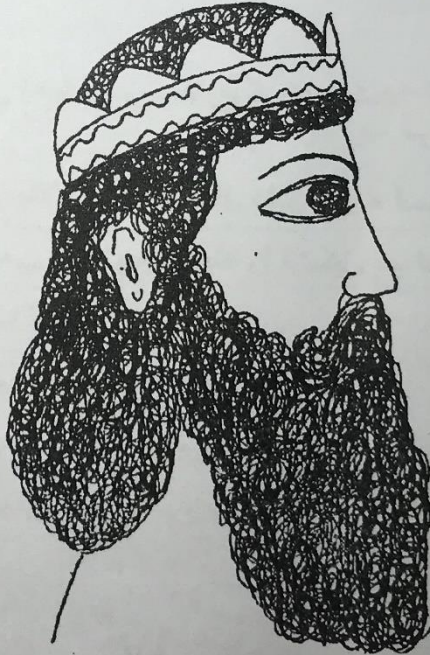
کلاه نوع چهارم پارسیان (تاج پارسی)

کلاه نوع پنجم پارسیان

کلاه نوع هفتم پارسیان

کلاه نوع هشتم پارسیان

در مورد لباس زنان پارسی مطالب زیادی در دست نیست اما محققین با بررسی نقوش باقیمانده در مورد البسه زنان در این دوره به نتایج زیر رسیده اند

پیراهن آنان پوششی ساده و بلند دارای راسته چین و آستین کوتاه بوده و شرابه هایی داشته که تا مچ پا آویزان میشده است.

به طور کلی پوشش بانوان آن دوره به شرح زیر میباشد:

یک بالا پوش جلوباز یابسته-دامن پرچین-دونوع کفش.

اختلاف لباس زنان و مردان در این دوره تنها در تزیینات آنان وده است.لباس زنان در جلوی سینه دارای تزیینات بوده و

دارای یقه هفت یا زیکزاک بوده است.اکثر این یقه ها برای

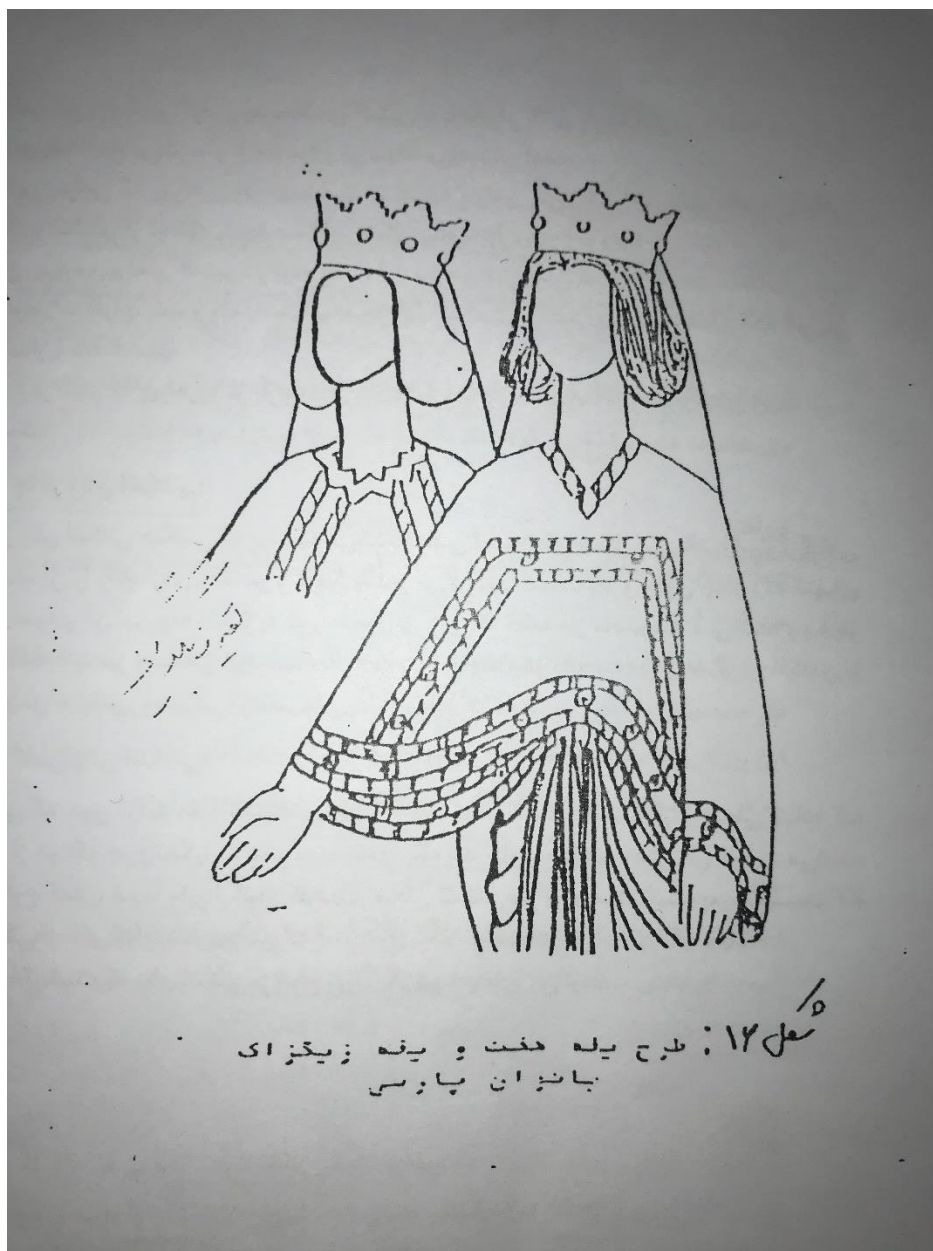
سهولت در پوشیدن دارای چاک بوده و دامن آنان در پشت دارای

مچی بوده است.این دامن در محل کمر لیفه ای بوده و در پهلوی

راسته چین،درزی در قسمت کمر داشته که برای پوشیدن راحت

تر دوخته میشده است. اکث بانوان در این دوره روی لباس خود

چادری مستطیل شکل استفاده میکردند.

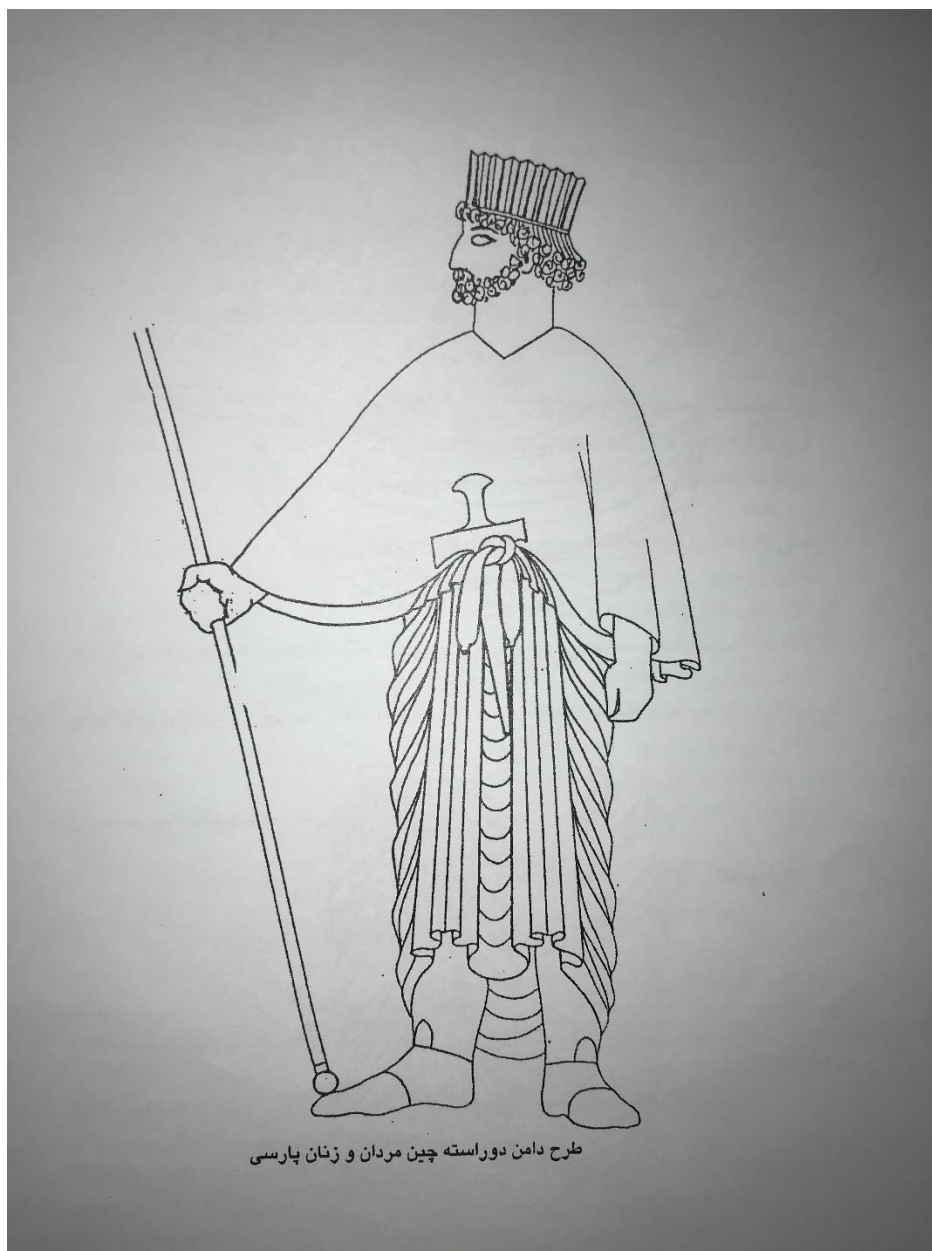
لباس نظامیان:

لباس نظامیان در این دوره بطور کلی دارای بخش های زیر است

بخش یکم: لباس نظامیان هخامنشی بالاتنه ای به شکل دایره بوده است. نیمی از آن پشت قبا و چینهای زیر آستین و نیمی دیگر پیش سینه را تشکیل میداد و در وسط این دایره جای یقه بشکل سه گوش باز شده است.

(لباس از طریق دامن به تن میرفته است)

نیم دایره پیش سینه قبا، صاف و بی چین دوخته میشد ولی در پشت قبا از کمرگاه تالبه آستینهای شنلی و گشاد آن، چینهای بلند، منظم و ظریفی ایجاد میکردند.

طرح دامن دوراسته چین مردان و زنان پارسی

بخش دوم: دامن قبا که در پشت کمر به بالا تنه می چسبید در جلوبدون چاک بوده و به صورت معمولی دامنهای یکراسته چین و یا دو راسته چین دوخته میشده است.

نظامیان نیز به علت گشادی و بلندی دامن ها نیازی به چوشیدن شلوار نداشتند.

و یک کمر بند چرمی دامن را در کمرگاه محکم نگاه میداشت.

پوشیدن جوشن نیم تنه ای بر روی لباس در موقع بروز جنگهای سنگین الزامی بوده است

زیورآلات هخامنشیان

در زمان هخامنشیان نیز استفاده از زیور آلات بسیار رواج داشته است. از شواهد کلی اینگونه به نظر میرسد که استفاده از گوشواره، دستبند، سنجاق یا نشان، بازوبند و گردنبند هم بین زنان و مردان رواج داشته است.

جنگ افزار سپاهیان

هخامنشیان دارای دو گونه جنگ افزار بوده اند: جنگ افزارهای تدافعی-جنگ افزارهای تعرضی

جنگ افزار تدافعی شامل: جوشن-کلاه خود-رانپا-سپر

جنگ افزار تعرضی شامل: فلاخن-نیزه-تیرو-کمان-تیر-کارد-زوبین-کناره

زوبین یکی از جنگ افزارهای ویژه ایرانیان است. زوبین نیزه کوتاهی است به طول یک متر که از شاخه های درخت خرما یا نی های ستبر و بند بند خیزران ساخته شده است که نوک آن از مفرغ یا آهن دارد این وسیله را هم پیادگان و هم سواران استفاده می کرده اند.

فلاخن ابزاری است که با آن سنگ و گلوله پرتاب میکرده اند.